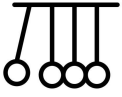

Türkiye'den Almanya'ya Beyin Göçü ve Bunun Eğitim Politikası Üzerindeki Etkileri

POLITICS

Defne Gündemir

Öz

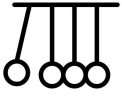
Türkiye'nin en parlak beyinleri ülkeyi terk ediyor. Her yıl, birçok yetenekli profesyonel daha iyi fırsatlar ve yeteneklerini değerlendirebilecekleri ortamlar arayışıyla yurt dışına göç ediyor. Günümüzde, nitelikli bireylerin ülkeler arası hareketi hiç olmadığı kadar yaygın. “Beyin göçü” veya “beyin göçü hareketi” olarak adlandırılan bu olgu, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için büyük zorluklar yaratıyor. Zira bu ülkeler en zeki ve yetenekli bireylerinin daha gelişmiş ülkelere göç edişine tanık oluyor – en çok da Almanya'ya. Bu bireyler akademik ve mesleki anlamda daha iyi fırsatlar için ayrılırken, Türkiye eğitim ve araştırma gibi kilit alanlarda yetenek kaybıyla mücadele etmek zorunda kalıyor.

Türkiye'den Almanya'ya bu göç hareketi yeni bir olgu değil. 1960'larda işgücü göçü anlaşmaları ile başlayan bu süreç, zamanla yüksek eğitilmiş profesyonellerin – veya o yolda ilerleyen bireylerin – göçüne dönüştü. Almanya, güçlü eğitim sistemi ve gelişmiş araştırma olanaklarıyla, özellikle fen, teknoloji, mühendislik ve matematik (STEM) alanlarındaki bireyler için cazip bir destinasyon hâline geldi. Bu araştırma, Türkiye'den Almanya'ya gerçekleşen beyin göçünün eğitim politikaları üzerindeki etkisini inceliyor. Bu kadar çok yeteneğin kaybı, Türkiye'nin politikalarını nasıl etkiledi? Türkiye, eğitilmiş iş gücü kaybına karşı nasıl adımlar attı? Almanya'ya göç eden bu nitelikli bireyler, politikaların şekillenmesinde nasıl rol oynadı?

Bu makale, Türkiye ile Almanya arasındaki tarihsel göç ilişkisini, güncel eğilimleri ve devletlerin bu hareketlere verdikleri tepkileri inceleyerek, beyin göçünün Türkiye'nin eğitim sistemi üzerindeki genel etkilerini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu dinamikleri anlamak, sadece ülkenin insan kaynağını koruyabilme kapasitesi için değil, aynı zamanda uzun vadeli kalkınma ve küresel rekabet gücü için de hayati önemdedir.

Türkiye'den Almanya'ya Beyin Göçünün Tarihçesi

Türk profesyonellerin Almanya'ya göçü, 1960'lı yıllarda Türkiye ile Almanya arasında imzalanan işgücü anlaşmalarına dayanmaktadır. Bu anlaşmalar, az eğitilmiş Türk işçilerin Almanya'nın savaş sonrası hızla büyüyen ekonomisinde işgücü açığını kapanmasını sağlamıştır. İlk dönemlerdeki göç daha çok düşük vasıflı işçilere dayanıyordu – fabrikalarda, inşaatlarda, taşımacılıkta çalışıyorlardı. Ancak zamanla, özellikle 1980 askeri darbesi sonrası yaşanan ekonomik krizler ve politik istikrarsızlıklar, daha nitelikli bireylerin yurt dışında fırsat aramasına neden oldu. Bu trend 21. yüzyıla da taşındı ve özellikle 2016'daki darbe girişimi sonrası, yüksek eğitilmiş bireylerin Almanya gibi ülkelere göçü hızlandı.

1990'lara gelindiğinde, göç edenlerin profili değişmeye başladı. Artık Almanya'ya gidenlerin büyük kısmı öğrenci ve profesyonel nitelikli bireylerden oluşuyordu. Özellikle mühendislik, tıp ve akademi gibi alanlarda kariyer ve eğitim fırsatları için Almanya tercih ediliyordu. Almanya'nın seçkin üniversitelerinde, özellikle STEM alanlarında birçok Türk öğrenci eğitim aldı. Son yıllarda ise akademisyen, araştırmacı ve teknik uzman göçünde belirgin bir artış oldu.

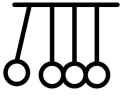
Almanya, bu göçü teşvik eden çeşitli politikalar geliştirdi. AB dışı ülkelerden yetenekli bireyleri çekmeyi amaçlayan vize programları, 2012 yılında uygulamaya konan "Mavi Kart" (Blue Card) gibi girişimler, mühendislik, bilişim ve sağlık alanlarındaki uzmanlara kolay oturma ve çalışma izni sağladı. Almanya'nın mesleki eğitim (VET) sistemi de, teknik alanlardaki Türk gençleri için cazip bir tercih oldu. Ayrıca, mezuniyet sonrası Almanya'da kalıp çalışmayı kolaylaştıran düzenlemeler, nitelikli göçü daha da teşvik etti.

Öte yandan, Türkiye beyin göçünü tersine çevirmek için "beyin kazanımı" (brain gain) politikaları uygulamaya koydu. Bilim insanlarını ve araştırmacıları geri getirmeye yönelik bu programlar, Ar-Ge sektörüne katkı sağlamak amacıyla bazı avantajlar sunuyor. Türkiye, ayrıca Almanya'daki üniversitelerle öğrenci değişim programları ve akademik iş birlikleri geliştirerek, öğrencilerin ve akademisyenlerin yurtdışında eğitim gördükten sonra geri dönmelerini umuyor. Ancak Türkiye'deki ekonomik ve politik istikrarsızlık, bu politikaların etkisini büyük ölçüde sınırlıyor.

Türkiye'den Almanya'ya Beyin Göçünü Tetikleyen Faktörler

Türkiye'den Almanya'ya olan beyin hareketi, birçok itici ve çekici güçten etkilenmiştir. 1980 askeri müdahalesinin hemen ardından ve daha yakın zamanda 2016'daki başarısız darbe girişimi gibi olayların sonrasında Türkiye'de politik bölünme ve otoriterleşme artış göstermiştir. Özellikle akademisyenler gibi birçok profesyonel, akademik özgürlüğün eksikliği, sansür ve eğitim kurumlarının siyasi tasfiyeleri nedeniyle özgürce çalışmakta zorlanmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin ekonomik sorunları – yüksek enflasyon, işsizlik ve para biriminin değer kaybı gibi – nitelikli profesyonellerin istikrarlı ve iyi maaşlı işler bulmasını zorlaştırmıştır. 2001 ekonomik krizi ve 2018 kur krizi gibi büyük olaylar, daha iyi finansal güvenlik arayan profesyonellerin göç etmesine neden olmuştur.

Türkiye'den Almanya'ya olan beyin hareketi, geniş bir yelpazeye yayılan itici ve çekici güçlerden etkilenmiştir. 1980'deki askeri çatışma ve 2016'daki başarısız darbe girişimi gibi yakın tarihli olayların ardından Türkiye'de artan otoriterlik ve politik bölünme göze çarpmaktadır. Dahası, Türkiye'nin araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) endüstrisi yeterli finansman ve altyapıdan yoksundur; bu da bilim insanlarının ve mühendislerin gelişmesini zorlaştırmakta, teknik ve akademik alanlardaki ilerleme şanslarını sınırlamaktadır.

Öte yandan, Almanya birçok çekici unsur sunmaktadır. İyi gelişmiş yükseköğretim sistemi, güçlü araştırma altyapısı ve STEM alanlarına odaklanması, Almanya'yı Türk akademisyenler ve araştırmacılar için cazip bir hedef hâline getirmektedir. Almanya'da sunulan araştırma fonları, ileri teknoloji altyapılar ve uluslararası işbirliği imkânları, Türkiye'de genellikle mevcut değildir. Almanya'nın güçlü ekonomisi ve özellikle mühendislik, bilgi teknolojileri ve sağlık gibi alanlarda nitelikli iş gücüne duyduğu ihtiyaç, Türk profesyoneller için dostane bir iş piyasası yaratmaktadır.

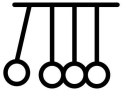
AB Mavi Kart gibi programlar, AB dışı nitelikli profesyonellere oturma ve çalışma izni sunarak göçü teşvik etmektedir. Almanya, politik istikrarı ve akademik özgürlüğüyle öne çıkmakta, Türkiye'deki siyasi baskıdan kaçan bireyler için güvenli bir ortam sunmaktadır. Nitelikli göçmenler, yalnızca iş olanakları için değil, aynı zamanda üstün sağlık hizmetleri, eğitim ve sosyal hizmetleri içeren yüksek yaşam standardı için de Almanya'ya yönelmektedir. Dil eğitimi ve kültürel destek gibi entegrasyon programları, göçmenlerin topluma uyumunu kolaylaştırmaktadır.

Kültürel ve sosyal faktörler de bu süreçte rol oynamaktadır. Almanya, Avrupa'daki en büyük Türk diasporalarından birine – 3 milyondan fazla Türk kökenli bireye – ev sahipliği yapmaktadır. Yeni göçmenler, bu köklü topluluk sayesinde Almanya toplumuna daha kolay entegre olabilmektedir. Türk okulları, işletmeleri ve kültürel kurumlar, kültürel bariyerleri azaltarak Almanya'yı Türk profesyoneller için daha konforlu bir göç hedefi hâline getirmektedir. Ayrıca Almanya ile Türkiye arasında imzalanan ikili anlaşmalar ve akademik ortaklıklar ile öğrenci değişim programları, göç akışlarını güçlendirmiş ve Türk öğrenciler ile profesyonellerin Almanya'da eğitim ve iş fırsatlarına erişimini kolaylaştırmıştır.

Beyin Göçünün Türkiye'nin Eğitim Sistemi Üzerindeki Etkileri

Beyin göçü, özellikle nitelikli eğitimcilerin ve araştırmacıların kaybı nedeniyle, Türkiye'nin eğitim sistemi üzerinde fark edilir bir etki yaratmıştır. STEM, sosyal bilimler ve beşeri bilimler gibi alanlarda birçok akademisyen ve uzman ülkeyi terk ettiği için, üniversiteler ve araştırma kurumları bu boşluğu doldurmakta zorlanmaktadır. Bu beyin göçü, eğitimin genel kalitesini düşürmüştür; çünkü öğrencileri yönlendirecek, akademik iş birliklerini teşvik edecek nitelikli öğretim üyeleri azalmıştır. En üst düzey eğitimciler olmadan üniversiteler, akreditasyonlarını kaybetme ve küresel sıralamalarda gerileme riskiyle karşı karşıyadır. Yapay zekâ, mühendislik ve biyolojik bilimler gibi yüksek talep gören alanlardaki tanınmış araştırmacıların ayrılması, Türkiye'nin öncü araştırmalar üretme yeteneğini zayıflatmış ve ülkeyi küresel ölçekte daha az rekabetçi hâle getirmiştir.

Yetenekli bireylerin ayrılması, aynı zamanda yaratıcılığı ve teknik ilerlemeyi de engellemiştir. Nitelikli profesyoneller ülkeyi terk ettiğinde, Türkiye'ye katkı sağlayabilecekleri yenilikler başka ülkelere – örneğin Almanya'ya – yarar sağlamaktadır. Türkiye'nin araştırma ve geliştirme üretimi, üst düzey araştırmacı eksikliği nedeniyle

azalmış; bu da bilgi teknolojileri, biyoteknoloji ve yenilenebilir enerji gibi alanlarda rekabet etmesini zorlaştırmıştır. Dahası, Türkiye'nin sınırlı uzman havuzu, yabancı işbirliklerini de olumsuz etkilemiştir – bu işbirlikleri yenilikçiliği teşvik etmek için kritik öneme sahiptir. Ülkeyi terk eden birçok akademisyen yurtdışında yeni araştırma ağları kurmakta ve bu da onları Türk kurumlarından koparmaktadır. Sonuç olarak Türkiye'nin araştırma sahnesi daha da izole hâle gelmiştir.

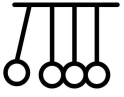
Öğrenciler üzerindeki etkiler de önemli olmuştur. Deneyimli eğitimcilerin yokluğunda öğrenciler, daha az rol model ve mentorla karşılaşmakta; bu durum da onların ileri düzey araştırmalarla karşılaşmasını azaltmakta ve akademik gelişimi sınırlamaktadır. Sonuç olarak, özellikle mühendislik ve tıp gibi alanlardaki eğitimin kalitesi azalmıştır. Türk kurumlar, bu boşluğu doldurmak için daha az eğitilmiş veya deneyimsiz öğretim üyelerine başvurmak zorunda kalmış; bu da öğretim standartlarını düşürmüş ve öğrencilerin Türkiye'de ileri derecelere peşinde koşmasını zorlaştırmıştır.

İlerleyen yıllarda, bu beyin göçü, Türkiye'nin eğitimde ve küresel iş gücünde rekabet gücünü sürdürme kapasitesini tehdit etmektedir. Hükûmet, "beyin kazanımı" önlemleriyle nitelikli profesyonelleri geri çekmeye çalışsa da süregelen ekonomik ve politik sorunlar, bu çabaların uygulanabilirliğini karmaşıklaştırmıştır. Yüksek eğitilmiş bireyler geri dönmedikçe, Türkiye rekabet avantajını kaybetmektedir. Ülkedeki araştırma ekosistemi, önde gelen bilim insanlarının ayrılmasıyla çökmekte ve bu durum, teknolojiye yenilikçiliği teşvik etme, yatırım çekme ve yüksek nitelikli işler yaratma fırsatlarının kaçmasına neden olmaktadır.

Bu engelleri aşmak için Türk hükûmeti durumu iyileştirmek adına adımlar atmıştır. Araştırma fonlarını artırmış, STEM programlarını güçlendirerek yükseköğretimin kalitesini yükseltmeye çalışmış ve daha fazla araştırma hibesi sunmuştur. Türk diasporasının ülkeye dönmesini teşvik etmek için vergi indirimleri ve akademik pozisyonlar gibi teşvikler sunulmuştur. Ancak bu çabalar, beyin göçü eğilimini tamamen tersine çevirmede yetersiz kalmıştır. Ayrıca Türkiye, özellikle Almanya ile olmak üzere uluslararası üniversitelerle daha fazla ortaklık kurarak ortak araştırma projeleri ve öğrenci değişim programları oluşturmuştur. Bu iş birlikleri, Türk profesyonellerin yurtdışına taşınmalarına bile ülkeleriyle bağlarını sürdürmesini amaçlamakta ve onların hâlâ Türkiye'nin akademik ortamına katkı sunmalarını sağlamaktadır.

Türkiye'nin Beyin Göçünü Azaltmaya Yönelik Politika Yanıtı

Artan beyin göçüne yanıt olarak, Türk hükûmeti nitelikli profesyonelleri elde tutmayı, geri dönüşlerini teşvik etmeyi ve yetenek gelişimi için daha elverişli bir ortam yaratmayı amaçlayan politikalar geliştirmiştir. Bu politikalar; eğitim sistemi, araştırma sektörleri ve daha geniş ekonomi alanlarını hedeflemektedir. Ancak, süregelen zorluklar nedeniyle bu politikaların başarısı sınırlı kalmıştır.

Yetenekleri elde tutmak için hükûmet, araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) yatırımlarını artırmış, yenilik bölgeleri (inovasyon zonları) kurmuş ve akademik özgürlük ile iş güvencesini güçlendirmeye çalışmıştır. TÜBİTAK gibi programlar yeniliği teşvik ederken, İstanbul Teknopark gibi teknoparklar araştırmacılar ve şirketler için vergi teşvikleri ve araştırma desteği sunmaktadır.

Türkiye, aynı zamanda geri dönüş göçünü teşvik etmek amacıyla çeşitli girişimler başlatmıştır. Yurtdışındaki Türk profesyonellere vergi indirimleri, akademik pozisyonlar ve araştırma fonları gibi teşvikler sunulmuştur. “Dönüş Yapan Bilim İnsanları Programı” gibi programlar, mali destek sağlayarak Türk diasporası ağılarıyla yurt içindeki kurumlar arasında işbirliğini teşvik etmeyi hedeflemektedir. Ayrıca hükûmet, yüksek talep gören sektörlerde çalışacak yabancı yetenekleri çekmek için vize programları geliştirmiş ve uluslararası üniversitelerle ortaklıklar kurarak Türkiye’nin yenilikçilik ve eğitim yeteneklerini artırmayı amaçlamıştır.

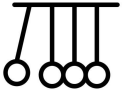
Bu çabalara rağmen, birçok sorun varlığını sürdürmektedir. Siyasi istikrarsızlık, sansür ve ekonomik sorunlar – enflasyon ve işsizlik dâhil – profesyonelleri hâlâ yurt dışına iten önemli engellerdir. Bazı dönüş programları sınırlı başarı elde etse de, birçok profesyonel Türkiye’deki koşulların geri dönmeye degecek kadar iyileşmediğini düşünmektedir.

İleriye dönük olarak, Türkiye daha güçlü kamu-özel sektör iş birliklerini teşvik etmeli, yenilik olanaklarını genişletmeli ve ekonomik istikrarı sağlamalıdır. Akademik özgürlüğün güvence altına alınması ve ekonomik belirsizliğin azaltılması, deneyimli profesyoneller için ülkeyi cazip kılmak adına kritik önemdedir.

Almanya’nın Eğitim Sisteminin Türkiye’nin Politika Oluşumuna Etkisi

Mesleki eğitim ile akademik öğrenimi başarıyla birleştirmesiyle bilinen Almanya’nın eğitim sistemi, Türkiye’nin özellikle beyin göçüyle mücadele çabalarında politika oluşturmasını önemli ölçüde etkilemiştir. Almanya’nın, pratik becerileri öne çıkaran ikili eğitim sistemi ve üniversite-sanayi işbirliğini merkeze alan yaklaşımı, Türkiye’yi benzer reformlar benimsemeye teşvik etmiştir. Türkiye, eğitim sistemine mesleki eğitimi daha fazla entegre etmeye çalışmakta; özellikle mühendislik ve üretim alanlarında öğrencileri iş gücüne daha iyi hazırlamak amacıyla okullar ile sanayi arasında iş birliklerini teşvik etmektedir. Almanya’nın sistemini model alan burs ve staj programları, Türkiye’nin yetenek açığını kapatmayı ve nitelikli bireyleri ülkede tutmayı hedeflemektedir.

Almanya’nın STEM eğitimine verdiği önem, Türkiye’yi de bu alanlara yatırım yapmaya teşvik etmiştir. Böylece, yurtdışına gitme potansiyeli olan öğrencilerin ülkede kalması hedeflenmektedir. Mühendislik ve biyoteknoloji gibi alanlarda Alman kurumlarıyla iş birliği, bu stratejinin önemli bir parçasıdır; Türkiye, yurtdışındaki Türk profesyonellerle bağlarını koparmadan onların uzmanlıklarından faydalanmayı amaçlamaktadır. Ayrıca

Türkiye, Almanya'daki akademik ve sanayi iş birliklerinin yoğunluğundan ilham alarak benzer ortaklıkları önceliklendirmiştir. Teknoparklar ve inovasyon merkezleri, üniversiteler ile sanayi arasında işbirliğini kolaylaştırmak için tasarlanmıştır; bu merkezler sayesinde öğrenciler ve araştırmacılar, hem akademik dünyaya hem de ekonomiye fayda sağlayacak gerçek projelerde çalışabilmektedir.

Almanya'nın eğitim sisteminin Türkiye üzerindeki bir diğer büyük etkisi de, harçsız yükseköğretim etrafındaki tartışmalardır. Almanya'nın hem yerel hem de uluslararası öğrencilere ücretsiz üniversite eğitimi sunma politikası, Türk öğrenciler için Almanya'yı cazip bir hedef hâline getirmiştir. Almanya'daki bu harçsız sistem, Türkiye'de yükseköğretimin daha erişilebilir olması gerektiği yönünde tartışmaları körüklemiştir. Türkiye henüz ücretsiz yükseköğretimi tam anlamıyla uygulamaya geçirmemiş olsa da, burs programlarının genişletilmesi Almanya'yla rekabet etmek ve öğrenci göçünü azaltmak için bir yol olarak görülmektedir. Ancak, Alman modelini uyarlamakta bazı zorluklar da bulunmaktadır. Türkiye'nin geleneksel akademik yolları vurgulayan kurumsal ve kültürel yapısı, ekonomik sınırlamalar ve sınırlı araştırma fonlarıyla birleştiğinde, Almanya'nın başarısını tamamen kopyalamayı zorlaştırmaktadır.

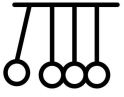
Beyin Göçü Nedeniyle Türkiye'de Yapılan Eğitim Politikası Reformları

Türkiye'den, özellikle Almanya gibi ülkelere yönelik nitelikli profesyonel göçü, ülkenin kalkınması üzerindeki uzun vadeli etkilerine dair ciddi kaygılar doğurmuştur. Bu gelişen soruna yanıt olarak Türkiye, eğitimin kalitesini artırmak ve ülkeyi profesyoneller ve öğrenciler için daha cazip hâle getirmek amacıyla birtakım eğitim reformları uygulamıştır. Bu reformlar, ülke içinde yetenekleri elde tutmaya odaklanmış; üniversiteleri iyileştirmek, mesleki eğitimi genişletmek ve çeşitli teşvikler sunmak hedeflenmiştir.

Yükseköğretimin standartlarını artırmak için hükûmet, araştırma tesislerinin kalitesini yükseltmiş, akademik kadro niteliğini artırmaya çalışmış ve Ar-Ge finansmanını artırmıştır. Aynı zamanda burs programları genişletilmiş; bu sayede eğitimi daha erişilebilir hâle getirerek öğrencilerin yurt dışına çıkmalarına neden olan ekonomik baskıları azaltmak hedeflenmiştir.

Türkiye, teknik ve mesleki eğitim sistemini de yeniden tasarlamış ve bu noktada Almanya'nın ikili eğitim modelinden esinlenmiştir. Hükûmet, eğitim kurumları ile iş dünyası arasındaki işbirliğini güçlendirerek, mezunların iş piyasasındaki ihtiyaçlarla doğrudan örtüşen gerçek dünya becerilerine sahip olmasını amaçlamaktadır. Bu özellikle teknoloji ve mühendislik gibi alanlarda büyük önem taşımaktadır; çünkü bu sektörlerde nitelikli iş gücüne duyulan ihtiyaç oldukça fazladır.

Türkiye, ülkede hâlen ikamet eden profesyonelleri elde tutmak amacıyla inovasyon ve girişimciliği teşvik eden birçok program geliştirmiştir. Teknoparklar ve araştırma merkezleri

gibi oluşumlar bu amaçla kurulmuştur. Erasmus+ ve Mevlana gibi programlar ise öğrencilere ve profesyonellere uluslararası deneyim kazandırmayı hedeflerken, onların Türkiye'yi kalıcı olarak terk etmelerini engellemeye çalışmaktadır.

Koruma politikasının ötesinde, Türkiye beyin göçünü tersine çevirmek için de aktif şekilde çalışmaktadır. Yurtdışındaki Türk profesyonellere yönelik teşvikler sunulmakta, örneğin “Dönüş Yapan Bilim İnsanları Programı” gibi girişimlerle hibeler ve araştırma fonları sağlanmaktadır. Ayrıca vergi indirimleri ve konut yardımı gibi maddi avantajlar da Türkiye'ye dönmeyi düşünen uzmanlar için cazip kılınmaya çalışılmaktadır.

Tüm bu çabalara rağmen bazı zorluklar devam etmektedir. Siyasi istikrarsızlık, akademik özgürlük üzerindeki kısıtlamalar ve ekonomik belirsizlik gibi etkenler, yetenekli bireylerin yurt dışına gitmesine neden olmaya devam etmektedir. Türkiye'nin reformlarının tam anlamıyla etkili olabilmesi için, hükûmetin bu temel sorunları çözmesi, uzun vadeli istihdam güvenliğini sağlaması ve akademisyenler ile profesyoneller için daha açık ve destekleyici bir ortam oluşturması gerekmektedir.

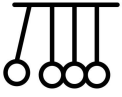
Türkiye'nin Politika Yanıtına Yönelik Zorluklar ve Eleştiriler

Türkiye'nin beyin göçüne karşı verdiği mücadele çerçevesinde geliştirdiği politikalar, çeşitli zorluklarla ve eleştirilerle karşı karşıya kalmıştır. Bu zorlukların başında, üniversitelerde ve araştırma kurumlarında akademik özgürlüğün eksikliği gelmektedir. Artan siyasi müdahaleler ve sansür, profesyonellerin yurt dışında fırsat aramasına neden olmaktadır. Akademik atamaların siyasi denetime tabi tutulması ve hassas konulardaki araştırmalara getirilen kısıtlamalar, birçok araştırmacıya göre yaratıcılığı ve özgür düşüncüyü engellemekte; bu da Türkiye'deki entelektüel ilerlemeyi ciddi biçimde durdurmaktadır.

Ayrıca, ülkenin ekonomik istikrarsızlığı – yüksek enflasyon, para biriminin değer kaybı ve sınırlı iş olanakları – profesyonellerin yurtdışına yönelmesinde önemli bir faktör olmaya devam etmektedir. “Dönüş Yapan Bilim İnsanları Programı” gibi girişimlere rağmen, bürokratik engeller ve yetersiz fonlama bu programların etkinliğini azaltmakta, geri dönenlerin ülkeye kolayca yeniden entegre olmasını zorlaştırmaktadır.

Bir diğer sorun da “beyin israfı”dır. Bu durumda, yetenekli profesyoneller kendi gerçek potansiyellerinin çok altında işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Türk ekonomisi, özellikle yüksek teknoloji sektörlerinde bu yetenekleri yeterince absorbe edememektedir. Bu durum, geri dönen bireylerde hayal kırıklığı yaratmaktadır. Teknoparklar ve araştırma merkezleri kurulmuş olsa da, genellikle ileri düzeyde çalışma yapılmasını sağlayacak altyapıdan yoksundurlar. Bu da bireyleri tekrar yurtdışına yönlendirmektedir.

Sosyal ve siyasi istikrarsızlık da göçün arkasındaki temel itici güçlerden biridir. Süregelen kutuplaşma ve sivil özgürlükler konusundaki endişeler, birçok profesyonelin

Türkiye’de kendisini güvende ya da özgür hissetmemesine neden olmaktadır. Bu durum, geri dönmeleri için maddi ya da mesleki teşvikler sunulsa bile etkili olamamaktadır.

Eleştirmenler ayrıca hükûmetin burslar ve vergi indirimleri gibi kısa vadeli çözümlere odaklanmasını, beyin göçünün altında yatan nedenleri ele almamakla suçlamaktadır. Nitelikli çalışanlar için istikrarlı ve cazip bir ortam yaratmak adına, eğitim, yenilikçilik ve siyasi yönetişimde köklü reformlar içeren daha kapsamlı ve uzun vadeli bir plan gerekmektedir. Bu derin yapısal sorunlar çözülmedikçe, kısa vadeli teşviklerin beyin göçünü azaltma konusunda kalıcı bir etki yaratması pek olası değildir.

Türkiye’nin Eğitim Politikası İçin Gelecek Yönelimleri

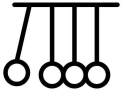
Türkiye’nin gelecekteki eğitim politikaları, beyin göçüyle etkili şekilde mücadele edebilmek ve ülkenin akademik ve profesyonel ortamını iyileştirebilmek için birçok kilit alanı hedef almalıdır. İlk olarak, akademik özerkliğin ve kurumsal bağımsızlığın artırılması hayati önemdedir. Siyasi müdahalelerin azaltılması ve kurumlara karar alma süreçlerinde daha fazla özgürlük verilmesi, inovasyonu ve entelektüel tartışmayı teşvik edecek, Türkiye’yi akademisyenler için daha cazip bir yer hâline getirecektir.

İnovasyon ve araştırma ekosisteminin güçlendirilmesi de büyük önem taşımaktadır. Kamu ve özel sektörler arasındaki iş birliklerinin artırılması ve özellikle yapay zekâ ile biyoteknoloji gibi ileri teknoloji alanlarında Ar-Ge’ye daha fazla fon sağlanması, hâlen yetersiz imkânlar nedeniyle ülkeyi terk eden nitelikli profesyonellerin elde tutulmasına yardımcı olacaktır.

Mesleki eğitim ve teknik öğretimin genişletilmesi ve modernize edilmesi de atılması gereken diğer önemli bir adımdır. Türkiye, Almanya’nın sınıf içi öğrenimi sanayi stajlarıyla birleştiren ikili eğitim sistemini benimseyebilmeli; böylece mezunların iş gücüne tam anlamıyla hazır olmalarını sağlamalıdır. Uluslararası işbirliği ve değişim programlarının teşvik edilmesi de yeteneklerin ülkede kalmasına yardımcı olabilir. Erasmus+ gibi programlar ve dünyanın önde gelen üniversiteleriyle yapılacak ortaklıklar, bu bilgi alışverişini kolaylaştırabilir.

Ayrıca, eğitimde dijital dönüşümün benimsenmesi erişimi ve kaliteyi artırabilir. Online öğrenme platformlarının genişletilmesi ve yapay zekâ destekli eğitim araçlarının entegre edilmesi, daha fazla öğrenciye ulaşmayı ve özellikle STEM eğitimini geliştirmeyi sağlayabilir. Bu, teknoloji alanlarında yetenekleri elde tutmak açısından kritik önem taşır. Bu arada Türkiye, yurtdışındaki nitelikli bireylerin dönüşünü teşvik etmek adına, daha rekabetçi finansal ve mesleki teşvikler sunmalıdır – örneğin genişletilmiş hibe programları ve uluslararası niteliklerin daha iyi tanınması gibi.

Son olarak, profesyoneller için cazip bir ortam yaratmak adına sosyal ve siyasi meseleler ele alınmalıdır. Sivil özgürlüklerin güçlendirilmesi, akademik özgürlüğün güvence

altına alınması ve siyasi istikrarın sağlanması, Türkiye'yi yaşamak ve çalışmak için daha cazip bir ülke hâline getirecek adımlar olacaktır. Bu daha geniş sorunlara müdahale ederek, Türkiye yalnızca kendi iç yeteneklerini korumakla kalmaz, aynı zamanda yurtdışındaki nitelikli profesyonelleri geri dönmeye ve ülkenin kalkınmasına katkı sunmaya teşvik edebilir.

Sonuç

Özetle, Türkiye Almanya gibi ülkelere en parlak zekâlarını kaptırma sorunuyla ciddi biçimde karşı karşıyadır. Bu beyin göçü, Türkiye'nin eğitim sistemini derinden etkilemiş, yenilikçiliği baltalamış ve ülkenin küresel rekabetçiliğini zayıflatmıştır. Hükûmetin araştırma yatırımlarını artırma, mesleki eğitimde reform yapma ve yetenekleri geri çekmeye yönelik teşvikler sunma gibi çabalarına rağmen, bu adımlar sorunun kök nedenlerini tam anlamıyla ele alamamıştır. Ülkedeki siyasi istikrarsızlık, akademik özgürlük kısıtlamaları ve süregelen ekonomik sıkıntılar, nitelikli profesyonellerin daha iyi fırsatlar için yurtdışına yönelmesine neden olmaya devam etmektedir.

Bu zorluğa etkili şekilde yanıt verebilmek için Türkiye'nin çok yönlü bir strateji benimsemesi gerekmektedir. Üniversitelere daha fazla özerklik vermek, kamu ve özel sektörler arasında daha güçlü işbirlikleri geliştirmek ve eğitim anlayışını modernize etmek bir öncelik olmalıdır. Uluslararası kurumlarla daha güçlü bağlar kurulması ve sosyal ile siyasi ortamın iyileştirilmesi de bu sürecin önemli parçalarıdır. Bu sayede Türkiye, yalnızca kendi içindeki yetenekleri elde tutmakla kalmayacak, aynı zamanda yurtdışına göç edenleri de geri çekerek ülkenin geleceğine katkıda bulunmalarını sağlayacaktır. Mevcut gidişatı durdurmak ve herkes için daha iyi bir gelecek yaratmak için bu derin sorunların ele alınması şarttır.